

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ**

Кафедра менеджменту

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Менеджмент безпеки організації»

Освітньо-професійна програма

Рівень вищої освіти

Код та назва галузі
знань

Код та назва спеціальності

Вид дисципліни

Мова викладання

Викладач

**Менеджмент та безпека
бізнесу**

перший (бакалаврський)

**07 «Управління та
адміністрування»**

073 «Менеджмент»

обов'язкова

українська

кандидат економічних наук, доцент

Шевченко Наталія Володимирівна

shevchenkon09@gmail.com

ID: 536 981 1106

Пароль: 3Y0niH

Розроблено кандидатом економічних наук, доцентом
Шевченко Наталією Володимирівною _____
(підпис)

Силабус розглянутий на засіданні кафедри менеджмент (Протокол № 2 від
29 серпня 2024 р.)

1. Характеристика дисципліни	
Семестр навчання	7-й семестр
Обсяг (у кредитах ЄКТС/годинах)	4 кредити / 120 годин, з яких 72 годин аудиторних занять
Анотація	Тема 1. Теоретичні основи менеджменту безпеки організації Поняття основних положень «безпеки», «безпеки організації» та «менеджмент безпеки». Основні завдання забезпечення безпеки організації. Суб'єкти в системі менеджменту. Функції управління економічною безпекою. Принципи забезпечення економічної безпеки організації. Види економічної безпеки: інформаційна, кадрова, фінансова, кредитна, інвестиційна, екологічна, інформаційна, правова безпеки. Методи та напрями управління економічною безпекою організації. Проблеми управління безпекою підприємства. Цілі визначення загальної безпеки підприємства. Складові економічної безпеки. Роль безпеки у фінансово-господарській діяльності підприємства. Тема 2. Формування системи менеджменту безпеки організації Сутність менеджменту організації та менеджменту безпеки організації. Види системи менеджменту безпеки організації. Складові системи менеджменту безпеки організації. Об'єкти та суб'єкти менеджменту безпеки. Принципи менеджменту безпеки організації. Внутрішня та зовнішня складова системи менеджменту. Цілі формування системи менеджменту безпеки організації. Характеристика процесів реалізації системи менеджменту безпеки організації. Інноваційні аспекти формування системи менеджменту безпеки. Роль керівника в системі формування менеджменту безпеки організації. Тема 3. Управління фінансовою безпекою організації Поняття фінансової безпеки. Класифікація складових системи фінансової безпеки. Характеристика суб'єктів, що беруть участь у забезпеченні фінансової підприємства. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства. Управління фінансовою стійкістю. Оцінка фінансових ризиків у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Доступність фінансової інформації. Методи управління активами та пасивами підприємства. Сутність політики управління грошовими потоками. Платоспроможність, ліквідність та рентабельність у системі управління фінансовою безпекою. Прибутковість та її види. Фінансова стратегія. Роль фінансового планування в системі управління.

Тема 4. Менеджмент кредитної безпеки

Сутність та види кредитів у діяльності організації. Класифікація кредитної діяльності в залежності від виду організації. Характеристика напрямів надання та отримання кредитів.

Оцінка кредитоспроможності підприємств та організацій. Види нарахування відсоткових ставок. Встановлення кредитних лімітів. Моніторинг кредитного портфеля, довгострокової та короткострокової заборгованості організації.

Страховання кредитних ризиків. Проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту кредитних операцій. Розробка процедур стягнення заборгованості. Система використання забезпечення та гарантій.

Тема 5. Управління інвестиційною безпекою організацій

Сутність інвестицій та інвестиційної безпеки. Економічна необхідність управління інвестиційною безпекою. Класифікація інвестицій підприємств та організацій. Інвестиційні потреби підприємства. Суб'єкти інвестиційної діяльності. Управління реальними та портфельними інвестиціями.

Види інвестиційних проектів. Економічна ефективність інвестиційних проектів підприємства. Оцінка дохідності інвестиційних проектів підприємства. Методи оцінки ризиків від здійснення інвестицій. Джерела фінансування реальних інвестицій.

Поняття фінансових інвестицій. Методи управління фінансовими інвестиціями. Цінні папери та їх класифікація. Ризики пов'язані з правлінням портфеля цінних паперів. Процентний та дивідендний дохід по цінним паперам. Дивідендна політика підприємства на фондовому ринку.

Тема 6. Система корпоративної безпеки організації

Поняття системи корпоративної безпеки організації. Елементи системи корпоративної безпеки організації. Нормативно-правове регулювання корпоративної безпеки організації. Стандарти системи менеджменту.

Принципи побудови корпоративної безпеки організації. Цілі, задачі та пріоритети корпоративної безпеки організації. Взаємодія організації із суб'єктами зовнішнього середовища. Корпоративні розслідування.

Групи суб'єктів зовнішнього середовища. Пряма взаємодія. Опосередкована взаємодія. Управління ризиком та невизначеністю в системі корпоративної безпеки.

Тема 7. Менеджмент кадрової безпеки організації

Поняття «кадрів» та «персоналу» в організації. Функціональні обов'язки працівників, кадрів, підлеглих. Кадрова безпека як процес

запобігання неправомірним діям з боку персоналу.

Необхідність забезпечення кадрової безпеки. Визначення причин через які «людський 5 фактор» перетворюється на реальну загрозу кадровій безпеці організації. Причини ідеологічного, політичного, соціально-економічного, психологічного, морального, національного, природного та техногенного характеру.

Класифікація методів протидії загрозам кадровій безпеці за часом реалізації, за характером дії і за ступенем легітимності.

Тема 8. Інформаційна безпека в структурі діяльності організації

Значення інформаційних потоків в системі економічної безпеки організації. Забезпечуючи інформаційні підсистеми до змін зовнішнього середовища. Класифікація інформації.

Сучасні концепції організації управління ризиками пов'язані з інформаційною безпекою. Управління каналами витоку інформації. Фактори, що впливають на інформаційну безпеку організації. Захист інформаційних ресурсів підприємства від несанкціонованого доступу, втрат та крадіжок.

Розробка та впровадження політик інформаційної безпеки, кібербезпека, контроль доступу до інформаційних систем, шифрування даних, навчання персоналу.

Тема 9. Менеджмент екологічної безпеки організації

Сутність екологічної безпеки. Види екологічної безпеки в залежності від організації та її діяльності. Стратегії забезпечення екологічної безпеки в сучасних умовах. Завдання розроблення екологічної безпеки організації.

Екологічні програми. Забезпечення дотримання екологічних норм та стандартів, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище. Основні проблеми екологічної небезпеки, стан їх дослідження.

Основні закономірності, діапазони небезпеки, визначення рівнів екологічної небезпеки, модель формування техногенної небезпеки. Моніторинг формування, розвитку та проявів екологічної небезпеки в регіональних умовах. Характерні особливості регіону; природна та соціально-економічна підсистеми.

Тема 10. Оцінка ефективності менеджменту безпеки організації

Внутрішній та зовнішній аудит безпеки організації. Зовнішній незалежний аудит, його переваги. Оцінка потенційних загроз і вразливостей організації. Визначення та відстеження KPI, пов'язаних з безпекою: кількість інцидентів, час реагування на інциденти, рівень втрат.

Перевірка на відповідність міжнародним стандартам: ISO

	27001 (інформаційна безпека), ISO 45001 (охорона праці та техніка безпеки). Аналіз імовірностей і статистичні методи. Статистичні та графічні методи аналізу ефективності. Метод Монте-Карло. Факторний аналіз ризиків. Економетричні моделі. Теорія ігор використання для моделювання взаємодії між захисниками та атакуючими, дозволяючи визначити оптимальні стратегії захисту з урахуванням можливих дій зловмисників. Обґрунтування напрямів оптимізації рівня безпеки. Тема 11. Організаційно-правове забезпечення системи безпеки організації Перелік законів щодо забезпечення системи фінансово-економічної безпеки підприємства, установи, організації. Нормативно-правовий механізм системи фінансово-економічної безпеки підприємства, установи, організації. Правовий статус підрозділу з економічної безпеки підприємства та визначення його основних функцій. Підготовка керівних документів, які стосуються організації діяльності системи фінансово-економічної безпеки організації. Розробка проектів положень, наказів та інструкцій, що регламентують функціонування системи безпеки, а також діяльність підрозділу економічної безпеки організації та його взаємодію з іншими структурними підрозділами.
Мета вивчення дисципліни	Метою викладання навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки організації» є формування у здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» компетентностей та програмних результатів навчання згідно з освітньо-професійною програмою «Менеджмент та безпека бізнесу», а також підготовка професіоналів, здатних з позиції сучасного менеджменту вибудувати систему безпеки організації, забезпечити безпечне функціонування її підрозділів у різних видах діяльності, організувати надійний захист власності, об'єктів інфраструктури, інформаційних ресурсів, персоналу і керівництва.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Програмні компетентності вивчення дисципліни	Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук. набути таких загальних компетентностей: – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 09); – здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 10); – здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 11). набути таких спеціальних компетентностей: – здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації (СК 10); – здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення (СК 12); – здатність визначати загрози організації, оцінювати їх дестабілізуючий вплив та наслідки (СК 16); – здатність аналізувати і оцінювати стан безпеки організації та ефективності її безпекової діяльності (СК 17); – здатність організовувати систему безпеки організації та управляти нею (СК 18). отримати наступні результати навчання: – демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства (ПРН 03); – демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень (ПРН 04); – оперувати та розуміти зміст категорій безпеки й менеджменту, знаходити взаємозв’язок між ними (ПРН 18); – демонструвати вміння визначення загроз організації, оцінювати їх дестабілізуючий вплив та наслідки (ПРН 19); – демонструвати навички аналізу та оцінювання стану безпеки організації та ефективності її безпекової діяльності (ПРН 20); – демонструвати навички формування системи безпеки організації та управління нею (ПРН 21).
--	--

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теми занять	Кількість годин								Види навчання	Методи контролю
	денна				заочна					
	л.	п.	с.	с.р.	л.	п.	с.	с.р.		
Тема 1. Теоретичні основи менеджменту безпеки організації	2	-	2	5	2	-	-	8	лекції, дискусії, обговорення ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, доповіді
Тема 2. Формування системи менеджменту безпеки організації	2	-	2	5	-	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, доповіді
Тема 3. Управління фінансовою безпекою організації	4	2	2	4	2	2	-	8	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, розв'язання розрахунково-аналітичних задач, вирішення практичних завдань
Тема 4. Менеджмент кредитної безпеки	2	2	-	5	2	-	2	7	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, розв'язання розрахунково-аналітичних задач, вирішення практичних завдань
Тема 5. Управління інвестиційною безпекою організацій	4	2	-	5	2	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, розв'язання розрахунково-аналітичних задач, вирішення практичних завдань
Тема 6. Система корпоративної безпеки організації	4	2	2	4	-	-	2	8	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення практичних завдань
Тема 7. Менеджмент кадрової безпеки організації	2	2	-	5	2	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення

										практичних завдань
Тема 8. Інформаційна безпека в структурі діяльності організації	2	2	-	5	-	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення практичних завдань
Тема 9. Менеджмент екологічної безпеки організації	2	-	2	5	-	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення практичних завдань
Тема 10. Оцінка ефективності менеджменту безпеки організації	2	2	2	4	2	2	-	7	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення практичних завдань
Тема 11. Організаційно-правове забезпечення системи безпеки організації	2	-	2	5	-	-	-	9	лекції, дискусії, обговорення та ситуаційні завдання	усні відповіді, тестування, вирішення практичних завдань

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ І КОНТРОЛЮ

Відвідування занять	відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим. Порухення академічної доброчесності під час проведення занять не допускається.
Місце проведення занять	заняття проводяться в аудиторіях Інституту управління, психології та безпеки згідно затвердженого розкладу. При запровадженні дистанційної або змішаної форми навчання в Інституті заняття проводяться з використанням платформ ZOOM та MOODLE згідно затвердженого розкладу
Місце проведення консультації	ауд. 271, корпус Б-3 (кабінет кафедри менеджменту). При запровадженні дистанційної форми навчання в Інституті консультації надаються у визначений графіком час з використанням платформи ZOOM.
Відпрацювання пропущених занять	Усі пропущені заняття здобувач повинен відпрацювати не пізніше як за два робочих дні до проведення екзамену. Відпрацювання здійснюється у ауд. 271, корпус 6 (кабінет кафедри менеджменту), щопонеділка з 13.30 до 15.30. У випадку запровадження дистанційної форми навчання в Інституті можливе відпрацювання пропущених занять з використанням платформ ZOOM та MOODLE.
Допуск до підсумкового контролю	Формою підсумкового контролю є екзамен, який здійснюється у письмовій формі. Здобувач вищої освіти, який не відпрацював пропущені практичні заняття, а також отримані під час їх проведення незадовільні оцінки, вважається таким, що не виконав навчальний план, відтак, не допускається до складання екзамену. У такому разі здобувач вищої освіти може: – скласти залік за талоном № 2 за умови, якщо кількість невідпрацьованих незадовільних оцінок та пропущених занять не перевищує 25% від усіх проведених практичних занять;

	складати залік за талоном № К за умови, якщо кількість невідпрацьованих незадовільних оцінок та пропущених занять не перевищує 50% від усіхпроведених практичних занять.
Система оцінювання	Критерії поточного оцінювання знань здобувачів: – <i>5 балів</i> - здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, розв'язує всі практичні завдання з чітким та повним обґрунтуванням висновків. Правильно вирішує усі тестові завдання; – <i>4 бали</i> – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань. Правильно вирішує більшість тестових та практичних завдань. Практичні завдання вирішує повністю з незначними технічними помилками, повно аргументуючи аналітичні висновки; – <i>3 бали</i> – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому, окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішує половину або меншість тестових завдань; – <i>2 бали</i> –здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного або до 10% тестових завдань. Порушення академічної доброчесності під час проведення поточного та підсумкового контролю не допускається. Підсумковим контролем навчальної дисципліни є екзамен. Підсумковий контроль у формі екзамену проводиться після проведення всіх видів навчальних занять, передбачених робочою навчальною програмою відповідної освітньої компоненти згідно з розкладом. Оцінювання здійснюється за результатами накопичення балів поточного контролю (аудиторної – до 40 балів та самостійної робіт – до 10 балів) та підсумкового контролю (екзамену – до 50 балів). Результати навчання з аудиторної роботи обчислюються за таким алгоритмом: – результат аудиторної роботи визначається як середній бал, помножений на коефіцієнт 8, та заокруглюється до цілого бала за математичними правилами (до 14 0,4 включно – до попереднього цілого числа, 0,5 і більше – до наступного цілого числа); – середній бал дорівнює сумі усіх отриманих позитивних оцінок (балів), поділених на відповідну кількість, при цьому: а. мінімальна кількість оцінок має становити не менше 1/3 (33%) від загальної можливої кількості занять (семінарських, практичних, лабораторних), передбачених робочою навчальною програмою навчальної

	дисципліни. Якщо 1/3 (33%) від кількості занять становить дробове число, то до розрахунку береться наступне ціле число (у випадку початкової дисципліни «Менеджмент безпеки організації» не менше 5 оцінок); б. якщо кількість отриманих оцінок менша за 1/3 (33%), то кожна недостаюча оцінка враховується як «нуль» балів; в. кількість позитивних оцінок, які перевищують визначену мінімально допустиму («додаткових») кількість оцінок, враховуються з коефіцієнтом 0,5; г. невідпрацьовані «незадовільні» оцінки та пропущені заняття враховуються як «нуль» балів; д. відпрацювання усіх «незадовільних» оцінок та пропущених занять не є обов'язковим. Формула розрахунку: $РАР = \frac{СОД}{3 \text{ або } 4 + КДО * 0,5 + КНО} * 8$ де: РАР – результат аудиторної роботи; СОБ – сума отриманих оцінок у балах; 3 або 4 – мінімальна кількість оцінок у сьомому або восьмому семестрах відповідно; КДО – кількість «додаткових» оцінок; КНО – кількість невідпрацьованих «незадовільних» оцінок та невідпрацьованих пропущених навчальних занять. Загальна кількість балів за самостійну роботу визначається як сума отриманих балів за виконання видів робіт, передбачених цією робочою програмою. Максимальна кількість балів за самостійну роботу становить 10 балів.
Шкала та критерії оцінювання за шкалою ECTS	Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у ЛьвДУВС підсумкове оцінювання здійснюється за такою шкалою: 90 – 100 / відмінно / A; 80 – 89 / добре / B; 71 – 79 / добре / C; 66 – 70 / задовільно / D; 60 – 65 / задовільно / E; 31 – 59 / незадовільно / FX; 0 – 30 / незадовільно / F. Під час проведення контрольного заходу допускається користування здобувачами вищої освіти довідковими матеріалами та іншими джерелами інформації (програма, таблиці, бланки, тощо), визначеними викладачем. У разі використання здобувачем вищої освіти під час здійснення семестрового контролю недозволених джерел інформації він відсторонюється від виконання семестрового контролю, а на самій роботі, у випадку письмової форми контролю, науково-педагогічний працівник вказує причину та час відсторонення і за неї виставляється «0» балів, незважаючи на обсяг і зміст написаного

ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література	1. Алькема В.Г., Літвін Н.М., Кириченко О.С. Економічна безпека інноваційного підприємства : навчальний посібник. Київ : «Університет економіки та права «КРОК», 2015. 320 с. 2. Андрушків Б.М., Малюта Л.Я. Економічна та майнова безпека бізнесу: навчальний посібник. Тернопіль : Паляниця В.А., 2016. 180 с. 3. Варналій З.С., Живко З.Б., Білик Р.Р., Онищенко С.В., Живко М.О. Фінансова безпека: навчальний посібник; за ред. З.С.Варналія. Львів : Ліга-Прес, 2018. 300 с. 4. Економічна безпека: навчальний посібник. за ред. В. І. Франчука. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 244 с. 5. Живко З. Б., Сватюк О. Р., Копитко М. І. Корпоративне управління в системі економічної безпеки: навчальний посібник; за заг. ред. З. Б. Живко. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 456 с. 6. Живко З. Б. Управління системою економічної безпеки підприємства: навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2016 . 212 с. 7. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 252 с. 8. Керницький І.С., Живко З. Б., Копитко М. І. Конкурентна розвідка підприємств : курс лекцій. Львів : Ліга-Прес, 2015. 388с. 9. Колодяжна І. В., Букріна К. А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i>. Випуск 23. частина 1. 2019. С. 135–140. 10. Фінансова безпека : навч. посіб. / З. С. Варналій, З. Б. Живко, Р. Р. Білик та ін.; за ред. З. С. Варналія. Львів : Ліга-Прес, 2018. 300 с. 11. Шевченко Н.В. Зміцнення економічної безпеки роздрібних торговельних підприємств у контексті легалізації їх діяльності. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави : колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. І.О. Ревак. Львів: СПОЛОМ, 2021. 240 с.
Методичне забезпечення	1. Шевченко Н.В. Програма навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки організації» для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент» Інституту управління, психології та безпеки та Центру післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 10 с.

	2. Шевченко Н.В. Робоча програма навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки організації» для підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» Інституту управління, психології та безпеки та Центру післядипломної освіти заочного та дистанційного навчання. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 23 с. 3. Шевченко Н.В. Плани проведення практичних та семінарських занять з навчальної дисципліни «Менеджмент безпеки організації» для підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» Інституту управління, психології та безпеки та Центру післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 27 с.
Інформаційні ресурси	1. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua 2. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua 3. Офіційний сайт Львівської національної наукової бібліотеки ім. В.Стефаника НАНУ. URL: http:// www.lsl.lviv.ua 4. Офіційний веб-сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: http://smida.gov.ua/ 5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: http://www.minfin.gov.ua/ 6. Офіційний сайт Віртуального університету Міністерства фінансів України URL: http://edu.minfin.gov.ua/Pages/Default.aspx 7. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/